

komoly sikert jelentett Kornis tanulmánya és Illyés Gyula testes könyve a magyar irodalom e nagy ajándékaról. Érdemes vele foglalkozni, ma is van mondani valója.

Éber János.

Bélehorszky Ferenc : Magyar problematika a középiskolában. (Nemzeti nevelés a magyar nyelv tanítása körében.) Vajthó L. A tanítás problémái c. sorozat 17. száma. 41 o. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. Budapest.

Az avatott tollú szerző abból indul ki, hogy a mai szintetikus, világnézeti-célzatú nevelési törekvések példájára a magyar tanárságnak is a jövő nemzedék céltudatosabb nevelésére kell gondolnia, hogy fiaink a nemzeti közösség nagy kérdéseit áldozatos munkával szolgálják majd. A jövő magyar ifjúságának a nemzeti sorsközösségbe lelkiileg maradéktalanul bele kell illeszkednie. Sorsproblémánk ma hármas tagozódású: ismernünk kell magyar népünk mai helyzetét, igazi szociális lelkületre kell szert tennünk, végül pedig számot kell vetnünk Trianonnal (elszakított Magyarország helyzete, nemzetiségi kérdés). Mindez politikumnak látszik, de épen a magyar nyelvi oktatáson keresztül túlnő a politikai aktualitáson: a magyar nyelv tanára, ha a tárgyán keresztül ezekhez a kérdésekhez nyúl, nem napipolitikát űz, hanem eszményi feladatok elvégzésére inspirál. Az élményalakítás módszere, az akarat és érzelmi érdeklődés felkeltése — szóval az ifjúságnak nemcsak értelmi, hanem lelkületi megnyerése — amúgyis „par excellence“ az irodalom feladata, szerző tehát azon a véleményen van, hogy minden népi, szociális és trianoni problémánk realizálására a magyar nyelv és irodalom tanítása a legalkalmasabb. Annyira, hogy ezt tenné meg központi világnézeti tárgynak, számolva természetesen az olvasandó anyag kiválasztásánál a gyermeki lélek természetes pszichológiai alakulásával (a gyűjtő, analitikus és elmélyedő kor kívánalmaival).

Ennyiben foglalhatjuk össze, a lehető legrövidebbre szorítkozva, szerző gondolatmenetét. Az első kérdésünk most már ez: a magyar problematika azonos-e az irodalom tanítás problémájával (ahogy az alcím is sejteni engedi), vagy más ismeretek területére is átcsap? Vajjon épen a népi, szociális és trianoni bajok ismerete csak az irodalmi alkotások ismeretén épülhet fel? Igaz, az irodalmi alkotás a legalkalmasabb pszichológiai eszköz az érdeklődés felkeltésére, a megrendítésre és ösztönzésre, de ami az előnye, bizonyos mértékig a hátránya is: az irodalmi alkotás mégis csak szubjektív, hangulati forrásokból táplálkozik és tanár minden ösztönző képessége mellett is impulzív és érzékenyebb lelkületet kíván meg. Könnyen elképzelhető, hogy más tárgyakkal (földrajz, történelem — szociológia) kapcsolatos ismeretek is *nevelnek*, épen azért, mert megmutatják a bajokat. Az értelmi kultúra egyoldalúsága ellen szívesen együtt hadakozunk a szerzővel, de meg kell jegyeznünk, hogy a mult intellektualizmusában nem a tudással volt baj, hanem a tudás-anyag felhasználásának szándékával. A szándék a fontos, ezt pedig egy sokrétű, több gyökérből táplálkozó világnézeti műveltség határozza meg és ebbe a műveltségbe tényismeretek is beletartozhatnak. Van ember, akit csak a művészi (írói) alkotás döbbsen meg, de van olyan is, akit statisztikai, néprajzi adatok és grafikonok mozditanak ki a közömbösségéből. Számol ezzel a szerző is, hiszen a magyar nyelvi tanulmányok kapcsán néprajzi adatok gyűjtésére, a szociális helyzet tényleges tanulmányozására is gondol (kirándulás, falukutatás), sőt szükségesnek tartja — nagyon helyesen — a megszállt területi magyarsággal való *személyes* kapcsolat-teremtést is.

Az igazság tehát az, hogy amennyiben világnézeti alapon nézzük a magyar

problematikát, nem maradhatunk meg kizárólag a magyar nyelv és irodalom tanítás területén. Ép ezért a szerző meggyőzőbb ott, ahol *metodikai* alapon harcol az intenzívebb és eredményesebb magyar tanításért. Mindent összefoglalva, hasznos, jól megírt és nagyon is megfontolandó gondolatokat tartalmazó könyv egy nemzetét és az ifjúságot komolyan féltő pedagógus tollából.

Vajtai István

„**A pedagógus panasza.**“ — Egy könyvnek címe ez, mely megjelent 1937-ben és egy magyar tanár írása.* A „panaszt“ az író vallomása szerint „egy elementáris erő hirtelen lökése vasökölrel szakította föl lelkéből“ (3. lap.) Minden írás: önvallomás és önéletrajzunk egy fejezete; „*A pedagógus panasza*“ azonban több a szokásos önvallomásoknál: egy sértett lélek önkínzó erupciója, pusztító tűzhányó-kitörés. Erre a tűzhányó kitörésre, erre a lávazuhatagra, mely a könyv 85 lapján át hull az olvasóra, okot egy komoly, tudományos munka megjelenése szolgáltatott. Ez egy egyetemi tanár műve, mely tisztán tudományos célkitűzéssel, a tudományos kutatás módszereinek kötelező szolgálatában, szemlét tart a magyar neveléstudomány feladatain és lehető teljességgel elsorolja, melyek az *elméleti* neveléstudomány terén tennivalóink. Ki vehetné rossz néven azt, ha egy tudós a lehető legnagyobb tudományos lelkiismeretességgel törekszik feladatát, az alapos, részletes és egyedül az igazság szolgálatában álló kutatás munkáját teljesíteni? Bizonyára senkinek sem jutna eszébe a tudóst becsmérelni csak azért, mert híven teljesíti kötelességét és megtámadni azért, hogy éppen azt nyújtja művében, „ami lényege“ — vagyis a tények és törvények rendszerét. A mi szerzőnk azonban az elméleti neveléstudománynak ezzel a művelésével egyáltalán nincs megelégedve; nemcsak hogy teljesen félre érti, úgy látszik, a neveléstudomány-nak lényegét és feladatait; nemcsak alapjában félreérti a bármely tudományban fennálló viszonyt, az *elmélet és gyakorlat* között; nemcsak rosszul értelmezi a neveléstudománynak azt az eszményi és gyakorlati törekvését, mely minden elméleti kutatás és ismeret céljául a „nevelői gondolkodásban“ való haladásunknak, a pedagógusok öntudatosságának, nevelői lelkületének nevelését tűzi ki; ez mind nem elég; az elégedetlenségen és indulatos kritikán túl, helyenkint a méltatlankodásnak, gúnynak, a dühnek oly paroxizmusáig emelkedik, mely a nevelési irodalomban eddig teljesen szokatlan volt. Elismerjük, hogy a fentebb jelzett hisztéria-jellegű „panaszokon“ kívül találkozunk ebben a könyvben más megnyilvánulásokkal is; örömmel állapítjuk meg a panasztévő író nagy *pedagógiai* tájékozottságát és műveltségét és azt a nemes pátoszt, mellyel saját pedagógiai hivatását tekinti. Annál meglepőbb azonban az a torzító, túlzó, ferdítő, féligazságokkal dolgozó, önmagával folytonosan ellentmondásba keveredő életszemlélet (vagy legalább is pedagógiai szemlélet), mely e könyv lapjain felénk zúdítja áradatát.

Ezt a könyvet minden bizonynal sokan olvassák a magyar nevelők közül; „*A pedagógus panasza*“ rövid idő alatt szenzációs sikert ért el. Ennek a sikernek van jó oldala is: felrzza, s gondolkodásra készíti azokat is, akik eddig nem eszméltek rá arra a *mély forrásokból eredő elégedetlenségre*, amely, ime a tanárok, nevelők világában sem ismeretlen. Nem szabad e mellett a könyv mellett szó nélkül elhaladni még azért sem, mert a fiatalabb, vagy a szakirodalomban járatlanabb kartársakat: végzetes tévedésbe ránthatja. Ne feledjük, hogy a „Panasz“ írója szellemes, erősen Szabó Dezsőre emlékeztető stílusművész is egyben. Mégis: nem vállalkozhatunk e helyen arra, hogy *egyenként* rámutassunk azokra a félreértésekre, ellenmondásokra, fél-

* Kiss János, a szerző kiadása.